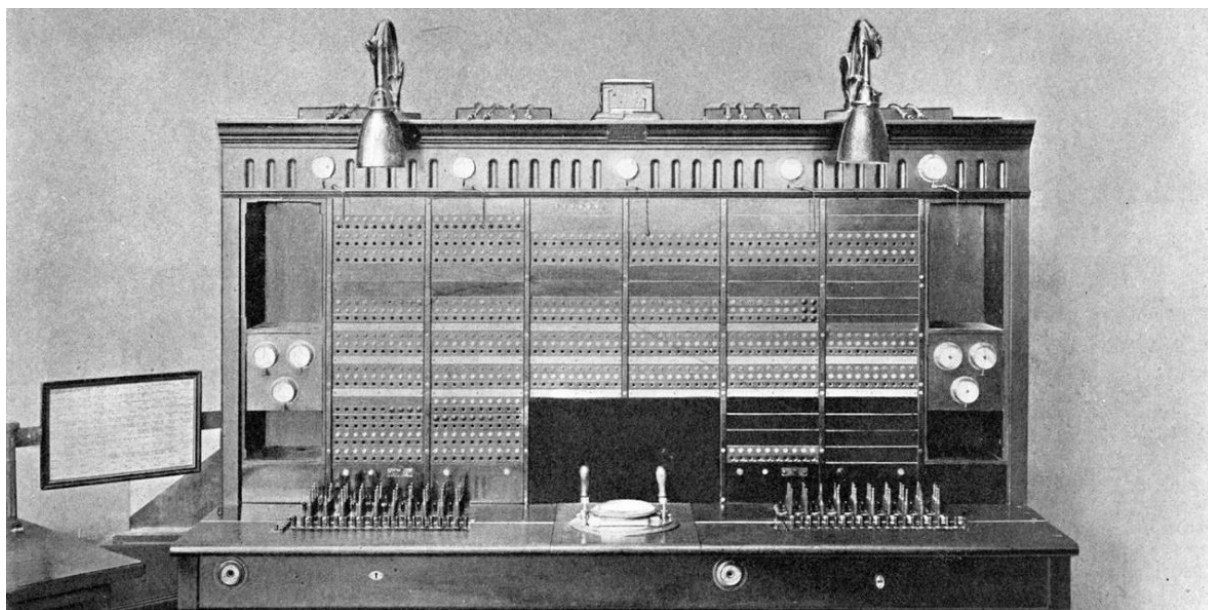

Az első magyar telefonközpontot 140 éve építette Puskás Tivadar

Domonkos Csaba

PestBuda.hu

https://pestbuda.hu/cikk/20251019_a_szabadsag_hid_gyors_felujitasa_1980_ban

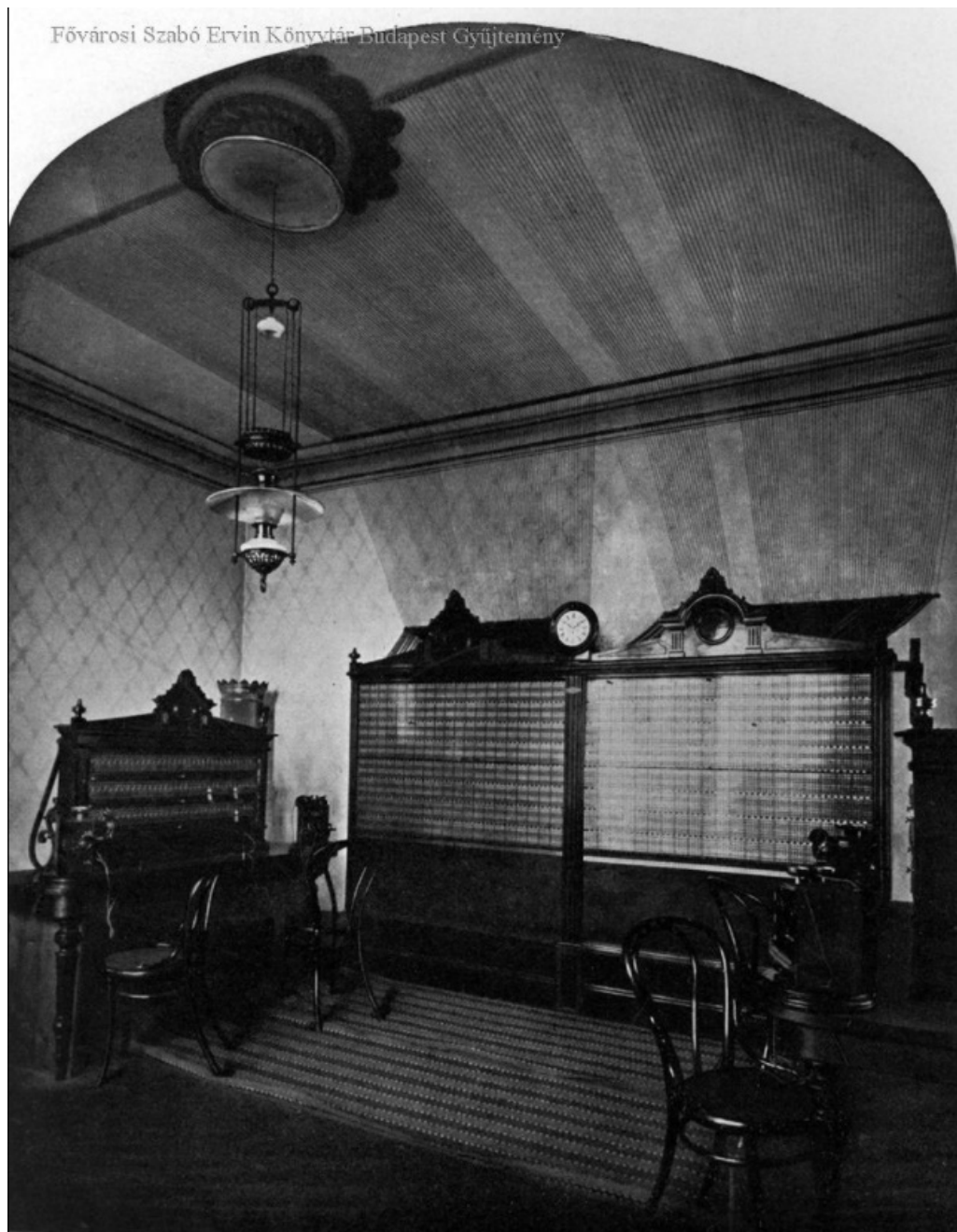
2021. május 3.

Budapesten 1881. május 1-jén kezdte meg működését az első telefonközpont, a berendezést Puskás Tivadar és testvére, Ferenc építette meg. Kezdetben még csak 25 előfizetője volt a telefonnak, de népszerűsége folyamatosan nőtt. A telefonhálózatra és a telefonközpontra alapozva jött létre később Puskás Tivadar igazán nagy találmánya a Telefonhírmondó, ami a milleniumi kiállításon is bemutatkozott.

Nagyon sok helyen ma is az olvasható, hogy a telefonközpontot Puskás Tivadar találta fel. Edison 1908-ban egy arcképére rá is írta, hogy Puskás Tivadar ötlete volt a telefonközpont. Azonban magát a szerkezetet nem kellett a telefonhoz külön feltalálni, hiszen egy ahhoz nagyon hasonló berendezés már létezett ekkor, csak az távíróvonalakra készült.

Az, hogy telefonvonalakra is lehet alkalmazni, valószínűleg tényleg Puskás Tivadar ötlete volt, aki akkor Edison munkatársaként dolgozott. A szabadalmat a telefonközpont-készülékre egyébként Charles Scribner nevére adták be.

Az első telefonközpont 1877-ben kezdte meg működését Bostonban, és nem sokkal később már Európában is megjelent, hiszen Puskás – Edison képviselőjeként – 1878-ban Párizsban is épített egyet.

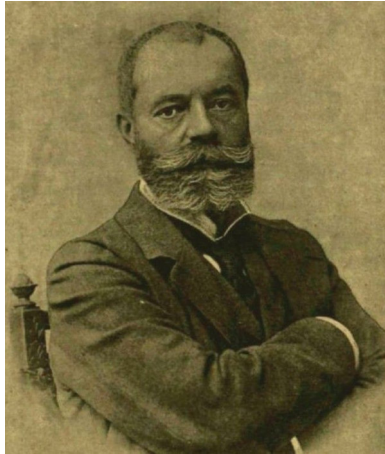

Az első budapesti telefonközpont a Fürdő utca (ma József Attila utca) 10. szám alatt (Forrás: FSZEK Budapest Gyűjtemény)

Budapesten már 1877-ben kipróbálták a telefont, a Fővárosi Lapok 1877. november 29-én így számolt be a kísérletről:

„A telephonnal, e távbeszélő készülékkel, kedden este próbát tettek, a postapalotában, Takács János távírói főigazgató és több hivatalnok. Négy telephon állt rendelkezésükre s száznyolcvan méter hosszúra próbáltak beszélni egy alanti szobából egy harmademeletibe. Egy cikket és a »Szózat«-ot mondtak bele s mindezt a harmadik emeleten jól hallotta az ott hallgató Sztupka titkár.”

A telefont úgy népszerűsítették a leendő előfizetőknek, hogy Puskás Tivadar és testvére, Puskás Ferenc 1879-ben egy Gyöngytyúk utcai házban a második emelet és a földszint között építette ki a telefont, amelyet a nagyközönség is megtekinthetett.

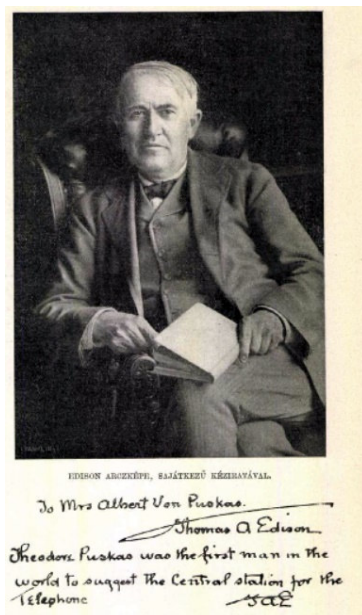

Puskás Tivadar, Koller Károly fotója (Forrás: Vasárnapi Ujság)

Az első előfizetők egyike a Pesti Hírlap című újság volt, amely ezt a tényt – és a telefonközpont létesítésének hírét – már 1881. február 2-án közölte is olvasóival:

„(Az első telefon Budapesten.) Amíg Puskás testvérek nagy fáradsággal összehozták a különböző telefon vonalak vezetésére szükséges engedélyeket, amíg amerikai munkásaik a fürdő-utcai központi iroda ablakai között megerősített sok porcellánharangról minden sodronyt szétvezetnek a különböző minisztériumok, hivatalok, képviselő- és főrendiházak, színházak, takarékpénztárak, kereskedések és magánosok lakásaira, – sok, sok víz lefolyik a Dunán. A telefonhálózat működése azonban az akkora elkészülő vonalakon május 1-én okvetlenül megkezdődik. Olvasóinkat bizonyára fogja érdekelni, hogy a legelső telefon, mely Budapesten bevezettetett, (a központi iroda s az igazgató lakását kivéve) szerkesztőségünk nagy terme és lapunk szerkesztőjének kalaputcai lakása s illetőleg dolgozó szobája között létesítettett. A nagy jövővel bíró vállalat első telepe tehát a »Pesti Hírlap« szolgáltatában áll.”

A telefonközpont 1881. május 1-jén meg is kezdte működését az akkori Fürdő, ma József Attila utca 10. szám alatt, mindössze 25 előfizetővel.

Edison aláírt képe, amelyen írásba adta, hogy Puskás ötlete volt a telefonközpont (Forrás: Vasárnapi Ujság, 1908. május 24.)

A központ összesen 200 előfizetőt tudott kiszolgálni. Ekkor még a telefon úgy működött, hogy a hívó felvette a készüléket, és a központban dolgozó kisasszonytól kérte a hívott felet.

Az első időszakban, amíg viszonylag kevés volt az előfizető, elég volt csak a kért állomáson lakók nevét mondani, nem is kellett szám, hiszen a telefonkezelők tudták, kik az előfizetők. A telefonszámokat – ekkor még négyjegyűeket – Budapesten 1901-től vezették be, ekkor már 5300 előfizető volt a fővárosban.

Telefonkezelő kisasszony sem lehetett akárki, feltétel volt, hogy a jelentkezőnek két úri családtól legyen ajánlólevele. Az első magyar telefonos kisasszony Matkovics Júlia volt, aki Puskás Tivadartól tanulta a távbeszélő kezelését.

Puskás Tivadar és a telefonközpont bélyegen (Forrás: Magyar Posta- és Illetékbélyeg Katalógus)

A telefonvezetékeket azonban nem látta mindenki szívesen, volt olyan háztulajdonos, aki bért kívánt szedni. Azonban a főváros hatóságai is fontosnak látták a hálózat terjedését, ezért 1881. április 28-i határozatukban kimondták:

„[...] a fővárosi tanács teljes készséggel jelenti ki, hogy a telefonhálózat oly czélszerű és gyakorlatilag fontos közlekedési eszköz, mint a posta vagy táviró s oly közhasznú intézmény, melynek minél nagyobb terjedése a főváros egész közönségének érdekében áll, mert nemcsak magán, hanem állami és közigazgatási érdekeket is szolgál. A fővárosi tanács gondoskodik arról, hogy a telefonhálózat vezetékei lehetőleg minden köz- és magánérdek megsértése nélkül építtessenek meg s mivel a drótvezetékeknek a házak homlokzataira való megerősítése által az épületekre nézve baj vagy kár nem háramlik, a fővárosi tanács felhívja a főváros tisztelt háztulajdonosait, hogy a tartóknak házaikon való megerősítése ellen akadályokat ne gördítsenek, sőt inkább e közérdekű és közhasznú intézmény terjedését támogatni és előmozdítani szíveskedjenek.”

A budapesti telefonközpont nemcsak a hazai telefonálásnak volt a kiindulópontja, hanem a világ egyik legfurcsább, legzseniálisabb feltalálójának is. A magyar főváros távbeszélőközpontjában kapta első állását Nikola Tesla (1856–1943). A szerb nemzetiségű fizikus, mérnök, feltaláló később Puskás Tivadar ajánlásával a zsebében utazott tovább az Egyesült Államokba.

A telefonálás egyre népszerűbbé vált, Puskás Ferenc Edisontól az egész Monarchia területére megkapta a telefonközpontok telepítésének a jogát, így rövid időn belül más nagyvárosokban is megjelentek az új berendezések.

*Horváth Mihály tér 17–19. Helyközi Távbeszélő Igazgatóság nemzetközi kapcsolóterme 1949-ben.
(Forrás: Fortepan/képszám: 32872)*

Egy éven belül még két alközpontot kellett építeni Budapesten. Az 1882. február 1-én megjelent első budapesti telefonkönyv 238 előfizető címét és nevét tartalmazta. A telefon előfizetés egy évre 180 forint volt, és a telefonálásért külön nem kellett fizetni, nem is mérték a beszélgetések hosszát.

A telefonhálózatra és a telefonközpontra alapozva jött létre később Puskás Tivadar nagy találmánya, a Telefonhírmondó is, ami a rádió elődjének volt tekinthető.

A Telefonhírmondó pavilonja a millenniumi kiállításon 1896-ban (Forrás: FSZEK Budapest Gyűjtemény)

Állítólag – ezt is Edison állította – Puskástól még egy fontos dolog származik a telefonálásban, mégpedig a „Halló?“, ami a legenda szerint a magyar „hallom” szóból származik... Mindenesetre a „halló?”-t a magyar nyelvészet idegen szónak tartja.

Nyitókép: Interurbán átmenő telefonközpontpult az első budapesti telefonközpontból (Fotó: FSZEK Budapest Gyűjtemény)